

İŞ KAZALARINDAN DOLAYI İŞVERENİN KUSURSUZ SORUMLULUĞU

Hamit TIRYAKI

Avukat, Em. İş Başmüfettişi

tiryakidanismanlik@gmail.com

ÖZET

İş kazalarında işverenin hukuki sorumluluğunda esas olan kusur sorumluluğudur. Yargıtay geçmişte kusur sorumluluğu prensibini benimseyip, sorumluluğun kaynağının haksız fiil hükümleri olduğunu belirtmekteyken; sonra akdi sorumluluk esasını benimsemiştir. Sosyal, ekonomik ve kültürel alanda yaşanan gelişmeler ve değişimlerin etkisiyle akdi sorumluluğun da yetersiz kaldığını belirterek, sorumluluğun kaynağının, tehlike esasına dayalı kusursuz sorumluluk olduğunu kabul etmiştir. Kusursuz sorumlulukta işverenin iş kazasından sorumlu olması için kusurlu olmasına gerek yoktur. İş kazası ile kaza sonucunda ortaya çıkan zarar arasında uygun nedensellik bağının bulunması işverenin sorumlu olması için yeterlidir.

Anahtar kelimeler: İş kazası, hukuki sorumluluk, kusursuz sorumluluk.

1. GİRİŞ

Sorumluluk, kısaca soru sorulduğunda cevap verme yükümlülüğüdür. Sorumluluk sözcüğü daha geniş anlamda, bir iş veya faaliyetten doğan olumsuz veya başarısız sonuçlara katlanma gereğini anlatır¹. İş kazalarındaki hukuki sorumluluk kural olarak, haksız fiil sorumluluğundan ve sözleşmeye aykırılıktan kaynaklanan sorumluluktan doğmaktadır.

¹ İhsan ULUSAN, İşverenin İşçiyi Gözetme Borcu, İstanbul 1990, s.61.

İşverenin sözleşmeye dayanan sorumluluğun dayanağı olan işçiyi gözetme borcunun kanuni dayanakları; iş sözleşmesi ve Borçlar Kanunu İş Kanunu ve İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunudur.

Yargıtay, iş kazalarında haksız fiile dayanan görüşünü terk etmiş, onun yerine, işçinin daha lehine olan sözleşmeye dayalı sorumluluğu esas almaya başlamıştır².

Kusursuz sorumluluk ise, genellikle olumsuz bir biçimde sorumlu kişinin kusurunu gerektirmeyen bir sorumluluk olarak tanımlanır³. Kusursuz sorumluluk kavramı yerine objektif sorumluluk, özen sorumluluğu, sonuç sorumluluğu, sebep sorumluluğu da kullanılabilir.

2. İŞVERENİN KUSURSUZ SORUMLULUĞU

2.1. SGK'nın İşverenden Olan Rücu Alacağında Kusursuz Sorumluluğun Uygulanamayacağı

5510 Sayılı Kanun'un 12/1. maddesine göre işveren, 4. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentlerine göre sigortalı sayılan kişileri çalıştıran gerçek veya tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlardır. 21. maddede düzenlenen işverenin sorumluluğu kusur sorumluluğudur. **Borçlar Kanununda düzenlenen kusursuz sorumluluk hallerinin Sosyal Güvenlik Kurumunun rücu alacağında uygulama alanı yoktur.** Kurumun işverene rücu hakkının doğması için iş kazası veya meslek hastalığının işverenin kastı veya iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına aykırı bir hareketi sonucu meydana gelmiş olması gerekir: Kast; iş kazası veya meslek hastalığına, işverenin bilerek ve isteyerek, hukuka aykırı eylemiyle neden olması hâlidir (SSİY m. 45). İş kazası veya meslek hastalığı işverenin, sigortalıların sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi sonucunda oluşmuşsa yine işvereni Kuruma karşı sorumlu hâle getirir. Mevzuat; yasal olarak yürürlüğe konulmuş ve yürürlüğünü muhafaza eden, sigortalıların sağlığını koruma ve iş güvenliği alanında, yasa koyucu ile yasa koyucunun yürütme veya idareye verdiği yetki sonucu, bu organlarca kabul edilen genel, objektif kural veya hükümlerin tümüdür (SSİY m. 45)⁴.

2.2. Kusursuz Sorumluluk Çeşitleri⁵

2.2.1-Hakkaniyet Sorumluluğu

² Levent AKIN, "İşverenin İş Kazasından Doğan Sorumluluğu Kusur Esasına Dayanır", Çimento İşveren Dergisi, Cilt 28, Sayı 3, Mayıs 2014. s. 37.

³ Haluk TANDOĞAN, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk, Ankara 1981, s. 17.

⁴ Yrg. 10 HD'nin 01.07.2020 tarih ve E. 2019/5961, K. 202074234 sayılı kararı.

⁵ Ali GÜNEREN, İş Kazası ve Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları, Ankara 2020, s. 667-672.

Hakkaniyet sorumluluğu ayırt etme gücü olmayan kişilerin zarardan sorumluluğudur. Türk Borçlar Kanununda Kusursuz Sorumluluk düzenlenmiş ve hakkaniyet sorumluluğu başlığı altında 65 inci maddede hakkaniyet gerektiriyorsa; hâkim, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararın, tamamen veya kısmen giderilmesine karar vereceği hüküm altına alınmıştır.

2.2.2- Özen Sorumluluğu

Özen sorumluluğu, belli bir tesis işletme veya faaliyetin özel tehlikelilik haline bağlanmamış, yalnızca yasada öngörülen objektif özen ödevinin yerine getirilmemesine dayanan bir kusursuz sorumluluk durumudur⁶. Türk Borçlar Kanununun 66 ıncı maddesinde düzenlenen adam çalıştıranın sorumluluğu maddesine göre, *“Adam çalıştıran, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür. Adam çalıştıran, çalışanını seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmaz. Bir işletmede adam çalıştıran, işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat etmedikçe, o işletmenin faaliyetleri dolayısıyla sebep olunan zararı gidermekle yükümlüdür. Adam çalıştıran, ödediği tazminat için, zarar veren çalışana, ancak onun bizzat sorumlu olduğu ölçüde rücu hakkına sahiptir”*. Bu madde kapsamındaki sorumluluk için işverenin ya da işçisinin kusuru şart değildir. Sorumluluk, kendisinin ya da çalıştırdığı kişinin özen ve gözetim görevinin objektif olarak yerine getirilmemesinden kaynaklanan kusura dayanmayan sorumluluktur. Nimete karşılık külfete katlanmak hakkaniyete uygundur.

Adam çalıştıran işverenin sorumluluğu için işverenle işçi arasında çalışma ve bağlılık ilişkisinin bulunması, zararın hizmetin yerine getirilmesi sırasında ve hizmetle ilgili oluşması, eylemin hukuka aykırı oluşması ve eylemle zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekli ve yeterlidir. Adam çalıştıran, zararın oluşmaması için somut olayın gerektirdiği tüm objektif özeni gösterdiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur⁷. İşverenin, çalıştırdığı kişinin seçiminde, işle ilgili talimat vermede, denetlemede, her türlü objektif özeni gösterdiğini kanıtlaması gerekir. Bu şekilde özen yükümünü ispat edemeyen işveren, sorumluluktan kurtulmak için sadece, özen eksikliği ile zarar arasında illiyet bağı bulunmadığını ispat etmek zorundadır.

⁶ Fikret EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2008, s. 452.

⁷ EREN, age, s. 629.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu da aynı yönde karar vermiştir: Adam kullananın tazminat ile mesul tutulabilmesi için kendisinin kusuru şart olmadığı gibi, kullandığı adamın dahi kusuru kanuni şartlardan bir değildir⁸.

Adam çalıştırana karşı açılacak tazminat davalarında dava zamanaşımı iki yıldır. Ancak, zarar görenle adam çalıştıran arasında işçi-işveren ilişkisi varsa zamanaşımı Türk Borçlar Kanunu madde 146 gereği 10 yıldır.

2.2.3- Tehlike Sorumluluğu

Tehlike sorumluluğu, en ağır bir kusursuz sorumluluk durumudur.

Türk Borçlar Kanununun 71 inci maddesine göre Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur.

Bir işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletme olduğu kabul edilir. Özellikle, herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arzeden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüşse, bu işletme de önemli ölçüde tehlike arzeden işletme sayılır. Belirli bir tehlike hâli için öngörülen özel sorumluluk hükümleri saklıdır. Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin bu tür faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, zarar görenler, bu işletmenin faaliyetinin sebep olduğu zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilirler.

2.2.4- Kaçınılmazlık

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, kaçınılmazlığı, hukuksal ve teknik anlamda; fennen önlenmesi mümkün bulunmayan başka bir anlatımla, işverence mevzuatın öngördüğü tüm önlemlerin alınmış olduğu koşullarda dahi önlenmesi mümkün bulunmayan durum ve sonuç olarak tanımlamıştır⁹. İş kazasında kaçınılmazlıktan sözedilebilmesi için İş Kanunu'na göre işverenin, işyerinde çağın ve teknolojinin gerektirdiği önlemleri almasına rağmen iş kazasının meydana gelmiş olması gerekir¹⁰.

Kaçınılmazlık, sorumlu kişinin irade ve davranışından bağımsız olarak herkese ödev yükleyen genel bir davranış kuralının veya sözleşmeden doğan bir borcun önlenmez surette

⁸ Yrg. İBBGK'nun 27.03.1957 tarihli ve 1957/1 E., 1957/3 K. sayılı kararı.

⁹ Yrg. HGK'nun 12.11.2003 tarihli ve E. 2003/21-673, K. 2003/641 sayılı kararı.

¹⁰ Yrg. HGK'nun 27.02.2013 tarihli ve E. 2012/10-1041, K. 2013/282 sayılı kararı.

ihlali sonucunu doğuran olaydır¹¹. İşveren, işin yapılması sırasında meydana gelen bu zarara hakkaniyet gereğince işçiden daaha fazla bir oranda katlanmak zorundadır. Kaçınılmazlık durumunda, işçinin zararın tümüne katlanması, halin icabına uygun olmaz. Yargıtay uygulamasına göre, işverenin sorumluluğu %50'nin üzerinde olmalıdır¹².

2.3. Kusursuz Sorumlulukta Dahi Uygun İlliyet Bağının Aranacağı

4857 Sayılı İş Kanununun 77. ve devamı maddelerini yürürlükten kaldıran 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 4. ve 5. maddelerde işverenin yükümlülüklerini, 19. maddede de çalışanların yükümlülüklerinin çağdaş anlayışla daha ayrıntılı ve somut olarak ortaya koymuş ve **kusur sorumluluğunun sınırlarını kusursuz sorumluluğun sınırlarına yaklaştırmıştır**. 6331 Sayılı Kanun'un 4. ve 5. maddeleri ile buna uygun olarak çıkarılan iş sağlığı ve güvenliği yönetmelikleri hükümleri işverenin sorumluluğunu objektifleştiren kriterler olarak değerlendirilmelidir. Bu sebeple mevzuatta yer alan teknik iş kurallarına uyulmaması işverenin kusurlu davranışı olarak kabul edilmelidir. Ancak işveren sadece anılan yazılı kurallara değil, yazılı olmayan ve teknolojinin gerekli kıldığı önlemlere aykırı davrandığında da kusurlu görülerek oluşan zararı karşılamalıdır. Öte yandan objektifleştirilen kusur, kusur sorumluluğunu kusursuz sorumluluğa yaklaştırsa da, onu kusursuz sorumluluk haline dönüştüremez. Çünkü, bazı istisnalar dışında işverenin sorumluluğu için kusurun varlığı şarttır. Ancak Türk Borçlar Kanununun 417/2. maddesi, Anayasa ve 6331 Sayılı Kanun hükümleri objektifleştirilmiş kusur sorumluluğu ilkesi gereğince işverenin sorumluluğunu oldukça genişletmiştir. Öte yandan işvereni, zararlandırıcı olay nedeniyle sorumluluktan kurtaracak olan durum, eylem ile meydana gelen zarar arasındaki uygun illiyet rabitasının kesilmesidir. Kusursuz sorumlulukta olduğu gibi kusur sorumluluğunda da illiyet bağı; mücbir sebep, zarar görenin ve üçüncü kişinin ağır kusuru nedenleriyle kesilebilir. Uygun illiyet bağının kesildiğinin ispatı halinde, işverenin sorumluluğuna gidilmesi mümkün değildir¹³.

2.4. Covid-19 Nedeniyle Vazife Malullüğü Tasarısı

Bir tasarı hazırlanmaktadır. Tasarı şu aşamada sadece sağlık çalışanlarını kapsamaktadır. Görevlerini yapmakta iken görevlerinin çeşitli sebep ve tesiri ile Covid-19 tanısı ile tedavi alıp sonuçta SGK Sağlık Kurulunca malul olduğuna karar verilenlerle, hayatını kaybedenlerin 5510 sayılı Kanun kapsamında “meslek hastalığı” veya “vazife

¹¹ GÜNEREN, age, s. 706.

¹² Mesut BALCI, İş Kazasından Doğan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları, Ankara 2018, s.510

¹³ Yrg. 21 HD'nin 16.06.2020 tarih ve E. 2019/5614, K. 2020/2377 sayılı kararı.

malullüğü” hükümlerinden yararlandırılması için bir ön çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmanın bir an önce yasalaşmasını bekliyoruz.

3. SONUÇ

İş hukuku açısından, genel kural kusura dayalı sorumluluktur. Farklı bir ifadeyle, iş kazaları veya meslek hastalıklarının ortaya çıkışında, işveren ya da vekilinin kusurlu davranışı söz konusu ise, o olayda, işveren veya vekilinin aynı zamanda sorumluluğu da söz konusudur. O halde, sorumluluk kusurlu davranışının sonucudur.

Ancak, zaman içinde yaşanan gelişmelerin etkisiyle hakkaniyet, özen, tehlike ve kaçınılmazlık ilkeleri gereği, iş kazası ile kaza sonucu ortaya çıkan zarar verici sonuç arasında uygun illiyet bağı kurulduğunda yine işverenin hukuki sorumluluğuna gidilmektedir.

KAYNAKÇA

- 4857 sayılı İş Kanunu.
- 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu.
- 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu.
- Ali GÜNEREN, İş Kazası ve Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları, Ankara 2020.
- Fikret EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2008.
- Haluk TANDOĞAN, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk, Ankara 1981.
- İhsan ULUSAN, İşverenin İşçiyi Gözetme Borcu, İstanbul 1990.
- Levent AKIN, “İşverenin İş Kazasından Doğan Sorumluluğu Kusur Esasına Dayanır”, Çimento İşveren Dergisi, Cilt 28, Sayı 3, Mayıs 2014.
- Mesut BALCI, İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları Uygulaması, Ankara 2018.
- Yargıtay’ın Verdiği Kararlar.